

UVODNIK

Jubilejni 25. Geodetski dan naj bi bil zaznamovan s problematiko naše stroke, ki se tokrat predstavlja pod več vprašaji. O resnosti napovedane teme govorijo predstavljeni referati, s pomočjo razmišljanj in predlogov ostalih udeležencev geodetskega simpozija pa bi morali oblikovati nekaj trdnih stališč ter usmeritev, ki bi jih nosilci izpeljali v letu dni.

Vsem referentom in tistim, ki boste sodelovali s pobudami ter predlogi, se za sodelovanje zahvaljujemo!

Redakcijski odbor

GEODEZIJA – TRENUTKI ODLOČITVE

UVOD

V duhovitem vabilu referentom za letošnji Geodetski dan, v njem je nekaj aškerčevstva, ki nam je domač že zaradi Mejnika, se je redakcijski odbor odločil za splošno temo „GEODEZIJA?“. V pravem trenutku! Vendar pa, sodeč po naslovih, od 25 prijavljenih referatov le trije sprejemajo izziv redakcijskega odbora. Morda so trije referati robni, vsi ostali pa so sicer pomembni zaradi vsebinske ali tehnološke naravnosti, vendar izrazito odstopajo od razpisa. Je tudi to izraz krize slovenske geodezije? Osebnost sem razumel vprašaj, ki skupaj z narekovajem daje pečat besedi GEODEZIJA tako, kot to slovnično ločilo tolmači Slovar slovenskega knjižnega jezika – V. knjiga (Ljubljana 1991). VPRAŠAJ „?“ „znamenje, podobno narobe obrnjenemu S s piko spodaj, izraža vprašanje, dvom o čem“. VPRAŠANJE pa je nekaj, kar je potrebno pojasniti, rešiti. Seveda pa vprašanje zadeva VPRAŠANCA. Kdor je vprašan – to je lahko tudi imaginarno okolje, vendar mora krivdo in odgovornost prevzeti konkretna oseba. To potrjuje zgodovina od antičnih časov do procesa v Nuernbergu. Enaka zakonitost velja tudi za geodezijo. Zato sem v prijavi referata poudaril, da je povest o štirih ljudeh EVERYBODY, SOMEBODY, NOBODY, ANYBODY, od katerih se vsak izgovarja na drugega, zgolj pripoved.

OD LETA 1968 DO LETA 1992

Naših 25 let – smo se mar zbrali na „obletnici mature“? Da, saj smo pred 25 leti maturirali. Ne v rednem junijskem roku, z zamudo, 6. in 7. decembra v nekdanjem

Klubu poslancev. Zveza geodetskih inženirjev in geometrov Slovenije je v teh dneh v Ljubljani organizirala „Posvetovanje o nadaljnjem razvoju geodetske dejavnosti v R Sloveniji“. Na naslednjem posvetovanju 1969. leta v Mariboru pa smo to posvetovanje naknadno poimenovali PRVI GEODETSKI DAN. Tudi pred tem letom, od ustanovne skupščine današnje Zveze geodetov Slovenije smo, oziroma so geodeti razpravljali o pomembnih zadevah stroke, kot so izobraževanje, organiziranost, metode dela, pa zelo zgodaj že o gmotnem položaju geodetov. In prav gmotni položaj je narekoval izbor teme na prvem geodetskem dnevu „Nadaljnji razvoj geodetske dejavnosti“. Treba se je spomniti, da smo v času, ko nihče ni bil brezposeln – na tem mestu se ne spuščam v varljivost takšne bilance v takratnih razmerah državno-administrativnega gospodarstva, ko si za figuranta pri geodetskih delih s težavo lahko najel le mladoletnika ali upokojenca, z zvezo še zapornika – arestanta, bili kot generacija in stroka v KRIZI. Ni bilo sredstev iz proračuna, ni bilo naročil, ne dela. Geodeti smo se v 60 letih ponujali drugim strokam, odhajali v tujino. Tudi takrat smo se spraševali, odgovore na vprašanja iskali na 1. Geodetskem dnevu in jih tudi našli. V naslovnem 25 let starem referatu smo analizirali povojni razvoj, „odkrili“ vzroke krize in se odločili za novo vlogo geodezije, s tem seveda za nove vsebine dela in modernizacijo. Vredno je ponoviti takratne usmeritve za vsebino dela, ki so obsegale: katastrofe nepremičnin – zemljišč, zgradb in komunalnih naprav, topografske karte majhnih, srednjih in velikih meril, vrednotenje kmetijskih zemljišč, geodetske prostorske evidence, ki smo jih takrat razumeli kot analizirane preglede posameznih fizičnih sestavin prostora, generaliziranih iz osnovnih geodetskih podatkov in tematskih kart v obliki atlasov. Na istem posvetu smo tudi že „proglasili“ parcelo kot zbiralko vseh podatkov, pomembnih za urejanje prostora, vključno s podatki o prebivalstvu in gospodarstvu. Odločili smo se za sodobne metode dela, fotogrametrijo, pa tudi za elektronsko obdelavo podatkov.

Danes se lahko VPRAŠAMO (po Sokratu), ali je kaj novega pod soncem.

V osnovni usmeritvi geodetske stroke ni kaj spreminjati, ne v vsebini dela ne v tehnologiji. Treba je le iti v korak s časom, upoštevati nove potrebe uporabnikov, spremljati razvoj v svetu. Med nekdanjimi in sedanjimi geodetskimi prostorskimi evidencami in današnjimi prostorskimi je seveda razlika, kot je razlika med nekdanjo elektronsko obdelavo zemljiškega katastra in današnjim GIS-om. Razvoju smo sledili, zato tudi ni razlog današnje KRIZE v osnovni strokovni usmeritvi. In če ni v stroki, je lahko zgolj v oblikovanju in izvajanju GEODETSKE POLITIKE.

Pa poglejmo, kaj se je v geodeziji dogajalo v zadnjih 25 letih, zakoličenih s 25 posveti. Preletimo njihovo vsebino. V prvih 20 letih smo kar po vrsti obravnavali aktualne teme vsebine in metod, od inventarizacije prostora, zakonodaje, informacijskih sistemov, osnovnih geodetskih evidenc do tehnologije. V zadnjih petih letih pa smo pod različnimi naslovi kar trikrat razpravljali o vlogi geodezije v družbi in o njenem preživetju. Ali je lahko temu zgoščenemu zaporedju razpravljanja o vlogi geodezije v družbi razlog napačna orientacija na 1. GEODETSKEM DNEVU? Težko! Praksa je ničkolikokrat potrdila pravilnost takratne usmeritve in razvoj v svetu jo vedno znova potrjuje. Ali je razlog sedanje KRIZE v geodeziji morda v splošnih gospodarskih težavah, ki jih slovenska družba preživlja ob prehodu v tržno gospodarstvo? Tudi težko, po vlogi in po pomenu dejavnosti geodeziji sorodne stroke, kot so statistika, hidrometeorologija, seizmika in druge, še zdaleč ne preživljajo krize. Ali imamo

potemtakem dovolj stanovske energije, da se VPRAŠAMO, ali je razlog za krizo v nas samih. KDO je potemtakem VPRAŠANEC?, kateremu lahko zastavimo vprašanje o njenih vzrokih. VPRAŠEVALCI so znani. To smo vsi zbrani na „obletnici mature“, pa tudi uporabniki geodetskih storitev in uslug. Odgovor na to VPRAŠANJE moramo dobiti na 25. GEO-ju, če je v nas še kaj pokončne drže.

IZ PRETEKLOSTI PREK SEDANJOSTI V PRIHODNOST

Ne nameravam podrobno predstavljati že nekajkrat povedanih ocen in predlogov o vsebini in metodah geodetskega dela. To so bile teme GEO-dnevov. Osebnost sem poleg kolegov/kolegic preteklost, sedanost in prihodnost geodezije v Sloveniji razčlenil na 22. GEO-dnevu. O prihodnosti in perspektivah geodezije sem govoril pred tremi leti na Sedlarjevih srečanjih, v letošnjem letu pa objavil članek v Geodetskem vestniku. Temu nimam kaj dodati. V teh objavah sem med drugim zapisal, da smo zaradi monopola izvajalskih organizacij kot zaradi oblastniških pozicij državne uprave, bolj tiste s področja družbenega planiranja kot geodetske, proizvajali vedno bolj podrobne podatke – primer TTN 1:5 000 v odnosu do 1:10 000, ne glede na to, ali je bila taka podrobnost družbenoekonomske utemeljena ali ne, tehnično je bila vsekakor izvedljiva. O posledicah geodetskega „pikolovstva“, da je treba vsako potezo o urejanju prostora, določeno administrativno v „loncu“ nereálnih politično-ekonomskih teženj, opredeliti na TTN 1:5 000, za občinsko raven pa na zemljiško parcelo, je bilo veliko rečenega tako v strokovnih krogih (med prostorskimi planerji) kot v javnosti. Bili so časi, ko si proti lahko protestiral le z odstopom.

Manj pa je znano, čeprav dokumentirano, da ob izteku 70. let, zaradi že omenjenih pozicij izvajalcev geodetskih del, ni prišlo do združitve geodetske upravne veje z izvajalsko oz. njenim netržnim delom. Skratka, ni prišlo do oblike organiziranosti, kakršno so imele geodetske službe drugod po Evropi, za kakršno so se takrat odločile nam po družbenem pomenu sorodne dejavnosti in v kakršno danes s toliko težav in odporov vstopamo. Bili so časi, ko se je s frazami o samoupravljanju lahko zrušil za sejo vlade pripravljeni predlog o reorganizaciji geodetske službe.

Vse se je odvijalo sicer v legalnih, ne pa v legitimnih mejah. Vrnimo se k stvarnosti: mreže, karte, podatki o zemljiščih in nepremičninah so nedvomno temeljna dejavnost geodetske stroke. Njena nadgradnja pa se mora prilagajati razvijajočim se potrebam uporabnikov, tako tistih iz upravnopravnih področij kot potrebam v zvezi s projektiranjem, prostorskim planiranjem ter varstvom naravnih dobrin in človekovega okolja – imperativa današnjega dne pri nas, v Evropi in svetu. Prikličimo si v spomin, kako so v Evropi komunalni informacijski sistemi iz 60. let prerasli v 70. v prostorske in ti v 80. v celovite sisteme za urejanje prostora in varstvo okolja. Ali smo slovenski geodeti, ki smo se 1991. leta udeležili nemško-avstrijskega geodetskega dne, razumeli izziv njihove teme „Okolje in prostorske informacije – meriti, načrtovati, odločati“. Če je bila geodezija 19. stoletja obdobje zemljiškega katastra, geodezija 20. stoletja kartografske in tehnične dokumentacije o zemljiščih in objektih, bo geodezija 21. stoletja obdobje informacij o prostoru in okolju. Geodetska politika in stroka morata storiti vse, da bosta kos izzivom 21. stoletja! Danes je tem izzivom lažje slediti in jih tudi uresničevati kot pred četrto stoletje. V tem obdobju so se razvile teoretične osnove informacijskih sistemov, ki nas učijo, da so proizvajalci podatkov – geodeti in uporabniki v neprekinjeni igri, v kateri ni nadrejenega in podrejenega, temveč zgolj

enakopravno partnerstvo. Le proizvajalci podatkov lahko povedo, kaj nudijo, uporabniki pa opredeljujejo, v kakšni obliki, v kakšnem času in za kateri prostor določene podatke potrebujejo. Njihova KAKOVOST pa ni v čim večji podrobnosti, temveč nasprotno, v združevanju posameznih podatkov v informacijske celote, kakršne potrebuje uporabnik glede na svoje cilje, programe in projekte. Smo slovenski geodeti to sposobni storiti? Smo sposobni razčleniti in ovrednotiti osnovne sestavine geodetskega informacijskega sistema ali pa bomo stopicali na mestu z varljivim zadovoljstvom, da smo vsako parcelo koordinatno protokolirali enkrat za vselej in za vsako rabo. Pa če ne verjamemo teoretičnim osnovam sodobnih informacijski sistemov, nas bo morda prepričal ameriški farmar, ki je bil pred 25. leti zgolj proizvajalec kmetijskih pridelkov, danes pa ima lastno prodajno mrežo, uspešnejši tudi lastna letala za transport pridelkov na Japonsko. Geodeti danes ne potrebujemo učenih besed, ideologij in filozofij, na VPRAŠAJ potrebujemo enostaven odgovor, ki bo pomagal odpraviti tresljaje, opredeljene v prvem odstavku razpisa referatov.

O MITU IN RESNIČNOSTI

Sedaj pa še besedo o mitu in resničnosti slovenske geodezije. Beseda MIT je po že citiranem slovarju slovenskega knjižnega jezika pripoved o starodavnih doživetjih. Vzbuja asociacijo s sanjami, v katerih želimo biti pomembni, vplivni, močni. RESNIČNOST pa je nekaj, kar resnično obstaja. Kaže se v naši užaljenosti, ker se sprejem nove zakonodaje stalno odmika, ker se finančna sredstva pičlo odmerjajo, še posebej pa smo užaljeni, ker nam naveza oblasti in informacijske demagogije narekuje prihodnje naloge. In resnično je danes slovenska geodezija pred temeljno odločitvijo: ali se podrediti pritiskom od zunaj ali uveljaviti strokovno „neodvisnost“. In resnično tudi ni pravi trenutek za odpovedovanja direktorskih položajev, pa nénačelnega vračanja na že odstopljeni položaj, se gremo otroške igrice? Bomo kot organizirana stroka s tradicijo, mnogo daljšo kot marsikatera druga stroka, kot stroka, ki je priznana v svetu, prevzemali „uvožene“ odločitve o vsebinsko-tehničnih sestavinah našega dela? In tukaj odgovornost VPRAŠANCA, končati mora! Ostane mu zgolj, da zastavi VPRAŠANJE sebi. Je bil ta VPRAŠAJ potreben? Da! Če sem začel po Aškercu, naj končam po Prešernu: Mar ni junaka med mlajšimi, skupaj nas je čez 1000, ki ima dovolj strokovnega znanja, ki je komunikativen in hkrati strateg, da v sedanji krizi stroke ponudi zgolj odgovor na eno VPRAŠANJE, KDO?

izr. prof. dr. Milan Naprudnik

Prispelo za objavo: 16.9.1992